

การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และเศรษฐกิจท้องถิ่นในเขตเศรษฐกิจพิเศษ

นโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนเป็นการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจแบบสั่งการจากบนลงล่าง (Top-down) โดยรัฐบาลมุ่งหวังให้ชายแดนเป็นพื้นที่พัฒนาเศรษฐกิจใหม่ที่เชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศอาเซียน โดยมีมาตรการกระตุ้นให้ลงทุนให้จากต่างประเทศและในประเทศ ไปลงทุนในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนที่จัดตั้งขึ้นอย่างโร้กตาม การพัฒนาเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษมีแนวโน้มก่อให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจไม่มากนัก การลงทุนที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เป็นการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานจากภาครัฐเป็นหลัก ขณะที่การลงทุนโดยตรงจากนักลงทุนมีน้อย นักลงทุนเหล่านี้สนใจการลงทุนงานข้ามชาติมากกว่าแรงงานท้องถิ่น นอกจากนี้การพัฒนาเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษอย่างเร่งด่วนยังก่อให้เกิดผลกระทบทางลบและความเสี่ยงที่คาดไม่ถึงมากมายประการ อาทิ ปัญหาความขัดแย้งด้านที่ดินและป่าไม้ ผลพิษสิ่งแวดล้อม วิกฤติต่อข้ามพรมแดนระบบบริการสุขภาพที่ไม่มีเพียงพอ และอาจผลกระทบต่อเศรษฐกิจท้องถิ่นในระยะยาว เป็นต้น

หากรัฐบาลปรับเปลี่ยนนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนให้มุ่งไปสู่การสร้างเสริมเข้มแข็งให้เศรษฐกิจท้องถิ่นสร้างการเติบโตและการพัฒนาเศรษฐกิจจากข้างล่าง (Bottom-up) เน้นการกระจายรายได้และการจ้างงานทั่วหน้า โดยส่งเสริมผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อมและวิสาหกิจชุมชน ทั้งกลุ่มเก่าและกลุ่มใหม่ที่มีความเข้มแข็งบนแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่เชื่อมโยงกับทุนทางธรรมชาติ ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรมและทุนมนุษย์ที่มีในพื้นที่ รวมทั้งเชื่อมโยงกับเครือข่ายท่าทางวัฒนธรรมและการค้าของผู้ประกอบการในท้องถิ่นกับผู้คนในประเทศเพื่อนบ้านที่มีชายแดนติดต่อกัน สิ่งเหล่านี้จะเป็นแรงขับเคลื่อนให้เศรษฐกิจท้องถิ่นเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง ทำให้ให้เศรษฐกิจฐานรากมีความเข้มแข็งและขยายตัวเชื่อมโยงจากท้องถิ่นสู่ระดับชาติ

แนวทางพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และเศรษฐกิจท้องถิ่นในเขตเศรษฐกิจพิเศษ

การส่งเสริมเขตเศรษฐกิจพิเศษเกษตรอินทรีย์

ประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษที่ 10 พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรที่มีความและเป็นผู้ปลูกด้านเกษตรกรรมอย่างยาวนาน หากมีการยกระดับเกษตรกรรมให้เป็นผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ ให้มีความสามารถทั้งในด้านการผลิตและการตลาด จะช่วยเพิ่มคุณค่าและมูลค่าผลผลิตจากไร่นาของเกษตรกรให้สูงขึ้นได้ ผลผลิตสามารถขายได้ทั้งตลาดในประเทศและตลาดต่างประเทศโดยไม่ถูกกีดกันทางการค้าจากปัญหาสารเคมีในเชิงอินทรีย์ ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีสุขภาพดีปลอดจากสารเคมีทางการเกษตร

ปี 2558 พื้นที่เกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยที่ได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์มีจำนวน 284,918.44 ไร่ (เพิ่มขึ้นจากปี 2557 ร้อยละ 20.97) สำหรับตลาดสินค้าอินทรีย์ในประเทศไทยปี 2557 มีมูลค่ารวม 2,331.55 ล้านบาท เป็นตลาดส่งออก 1,187.10 ล้านบาท (ร้อยละ77.9) และเป็นตลาดในประเทศ 514.45 ล้านบาท (ร้อยละ 22.06) สำหรับปีส่งออกในปี 2557 ผลผลิตอาหารแปรรูปเป็นสินค้าอินทรีย์มีมูลค่าสูงที่สุด มีมูลค่าสูงถึง 1,201 ล้านบาท/ปี (ร้อยละ 66.1) ของมูลค่าข้าวอินทรีย์มีมูลค่าส่งออก 552.25 ล้านบาท (ร้อยละ30.4)

การส่งเสริมธุรกิจและผลิตภัณฑ์ชุมชน

พื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนเป็นพื้นที่เกษตรกรรมและมีพื้นที่ป่าไม้มีธรรมชาติหลากหลายเชิงบวก มีศักยภาพในการส่งเสริมการปลูกสมุนไพรเชิงอินทรีย์ เพื่อพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์สมุนไพรคุณภาพสูง ตามนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจไทยด้วยธุรกิจและผลิตภัณฑ์สมุนไพร โดยรัฐสามารถสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนหรือผู้ประกอบการรายย่อยในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดน ให้ดำเนินการผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพรแบบครบวงจร คือ ส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกสมุนไพรแบบอินทรีย์ มีการตั้งโรงงานผลิตสมุนไพรร่วมกับสถาบันวิชาการหรือโรงพยาบาล มีการนำผลิตภัณฑ์สมุนไพรไปใช้ในสถาบันบริการสุขภาพของรัฐและเอกชนในเขตเศรษฐกิจพิเศษ รวมทั้งมีการส่งออกวัตถุดิบสมุนไพรและผลิตภัณฑ์สมุนไพรไปสู่อาเซียน โดยผู้ประกอบการค้าในธุรกิจจมนอภัยภูเบศรมีสินค้าสมุนไพรของโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร จ.ปราจีนบุรี ซึ่งเป็นต้นแบบธุรกิจเพื่อสังคมที่ช่วยยกระดับธุรกิจสมุนไพรให้สู่สากลและส่งเสริมให้ประชาชนนำยี่สมุนไพรไปลดความเสี่ยงและสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรผลิตสมุนไพรไร้โรงยาสูบ

ปัจจุบัน ตลาดสมุนไพรในตลาดโลกมีมูลค่ากว่า 83,000 ล้านเหรียญสหรัฐ(จากการสำรวจตลาดปี2550) คาดว่าในปี 2563 ผลิตภัณฑ์สมุนไพรธรรมชาติและการรักษาด้วยสมุนไพรในชาติโลกมีมูลค่าเพิ่มขึ้นเท่ากับ 1.15 แสนล้านเหรียญสหรัฐ สำหรับตลาดสมุนไพรในประเทศไทย (ไม่รวมเครื่องสำอาง) มีผลิตภัณฑ์สุขภาพโรคและอาหารจากสมุนไพรปี 2558 แบ่งเป็น 2 กลุ่ม โดยกลุ่มอาหารสมุนไพรมีมูลค่ารวม 26,852 ล้านบาท ขยายตัวร้อยละ 8.3 ขณะที่กลุ่มสมุนไพร มีมูลค่า 5,850 ล้านบาท หรือ เพิ่มขึ้นร้อยละ 7 ที่มูลค่าตลาดสมุนไพรทั้งในประเทศและต่างประเทศมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง

ที่มา: กรมพัฒนาการค้าและมาตรการพาณิชย์ (2559) แผนแม่บทการค้าด้วยวิถีการพัฒนาของไทย ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560-2564, กระทรวงพาณิชย์, ธนาคารรัฐ

บทสรุปการพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ

เพื่อให้การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษเป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการกระจายความเจริญสู่ภูมิภาค ลดความเหลื่อมล้ำของการพัฒนา ยุทธศาสตร์พัฒนาชีวิตของประชาชน เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนในระยะยาว และลดผลกระทบกับประชาชนในพื้นที่ รัฐบาลควรมีการดำเนินการ ดังนี้

- การแก้ปัญหาเศรษฐกิจสังคม สิ่งแวดล้อม และสุขภาพสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน**
 - ปรับปรุงกฎหมายพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดน ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และให้ประชาชนที่คิดเห็นต่างสามารถมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
 - ปรับปรุงกฎหมายจัดการที่ดินในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และลดผลกระทบกับประชาชนในพื้นที่
 - ปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และลดผลกระทบกับประชาชนในพื้นที่
- การเติบโตที่รวดเร็ว**
 - การส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้นและธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม
 - การส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้นและธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม
 - การส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้นและธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม
- เศรษฐกิจสร้างสรรค์**
 - การส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้นและธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม
 - การส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้นและธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม
 - การส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้นและธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

แผนที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดน

ศักยภาพในการพัฒนาเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษเชียงรายอย่างสร้างสรรค์

- เกษตรอินทรีย์ เช่น ข้าว ผลไม้ ไข่ ไก่ ไคเนื้อและสัตว์น้ำ
- ธุรกิจและผลิตภัณฑ์สมุนไพรจากป่าและการเพาะปลูก
- การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมตามชุมชนชายแดนริมแม่น้ำโขง พุทธสถานและสถาปัตยกรรม
- การส่งเสริมวิสาหกิจร้านค้าชุมชนข้ามพรมแดนกับชุมชนใน สปป.ลาว
- การส่งเสริมอุตสาหกรรมการแปรรูปข้าว ผัก ผลไม้ แปศสัตว์และสัตว์น้ำ
- การส่งเสริมธุรกิจเพื่อสังคม อาทิ คลินิกแรงงานข้ามชาติ ธนาคารสำหรับผู้ประกอบการกระบบ

ศักยภาพในการพัฒนาเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตากอย่างสร้างสรรค์

- เกษตรอินทรีย์ เช่น ข้าว และถั่วต่างๆ
- ธุรกิจและผลิตภัณฑ์สมุนไพรจากป่า
- การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม เชื่อมโยงกลุ่มชาติพันธุ์ และธรรมชาติ และเข้าไปประเทศเมียนมาร์
- การส่งเสริมวิสาหกิจร้านค้าชุมชนข้ามพรมแดนกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงกับชุมชนในเมียนมาร์
- การส่งเสริมอุตสาหกรรมเกษตร เช่น การแปรรูปข้าว อ้อย และไร่แห้งอินทรีย์
- การส่งเสริมธุรกิจเพื่อสังคม อาทิ คลินิกแรงงานข้ามชาติ ธนาคารสำหรับผู้ประกอบการกระบบ การสร้างที่พำนักสำหรับแรงงาน

การส่งเสริมอุตสาหกรรมเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

พื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษต่างๆ มีภาคเกษตรเป็นฐานการผลิตที่สำคัญมาตั้งแต่อดีต ผู้คนเริ่มรณรงค์ในท้องถิ่นมีทักษะความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านเกษตรที่ยังมีวิถีชีวิตด้านการเกษตรเป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็น พืชอาหาร เช่น ข้าว พืชผัก และผลไม้ และพืชเศรษฐกิจอื่นๆ เช่น มันสำปะหลัง อ้อย ข้าวโพด ปศุสัตว์ อาทิ โค กระบือ อูฐ แพะและไก่ และสัตว์น้ำจืดและทะเล ทั้งจากการเพาะเลี้ยง การตามธรรมชาติ เป็นต้น

หากมีการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรด้วยองค์ประกอบที่สนับสนุนด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมและคุณค่าเพิ่มขึ้น ก็จะประโยชน์ทั้งในด้าน การกระจายรายได้สู่กลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ และเกิดการจ้างงานเพิ่มขึ้น และหากมีการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรไปสู่ขั้นสูง เช่น การผลิตเป็นอาหารและยาเพื่อสุขภาพและแปรรูปสัตว์น้ำแปรรูปสูงๆ ยั่งยืนมากขึ้น นักกีฬา เด็ก และสตรี ก็ยังมีมูลค่าสูงยิ่งขึ้น

การส่งเสริมธุรกิจเพื่อสังคมในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ

รัฐบาลควรปรับนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษให้ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจที่เน้นการกระจายรายได้ การส่งเสริมให้เกิดผู้ประกอบการใหม่ๆ หรือการช่วยลดภาระธุรกิจ เพื่อการพัฒนาสังคม โดยเฉพาะผู้ประกอบการสังคมหรือธุรกิจเพื่อสังคม ซึ่งนำมาซึ่งเขตเศรษฐกิจพิเศษ และส่งเสริมผู้ประกอบการ/วิสาหกิจเพื่อสังคมเหล่านี้ สร้างนวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาสังคม สิ่งแวดล้อมและสุขภาพ โดยการคิดค้นวิธีการใหม่ๆ ที่สามารถแก้ปัญหาและข้อจำกัดด้านการพัฒนาในเขตเศรษฐกิจพิเศษได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยั่งยืน มีการดำเนินงานด้วยความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชนทั้งในประเทศไทยและกับประเทศเพื่อนบ้านในอาเซียนของ "หุ้นส่วนการพัฒนา" เพื่อใช้ศักยภาพเฉพาะทางของหน่วยงาน/ภาคส่วนต่างๆ ในการร่วมกันพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษไปอย่างยั่งยืน

ตัวอย่างแนวทางในการส่งเสริมธุรกิจเพื่อสังคมในเขตเศรษฐกิจพิเศษ

- ธุรกิจจัดการขยะที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาและการขยายตัวของเมืองเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ
- ธุรกิจผลิตพลังงานชุมชนจากน้ำเสียในอุตสาหกรรมเกษตร
- ธุรกิจผลิตเครื่องดื่มจากนมดิบปลอดและสะอาด
- การส่งเสริมวิสาหกิจร้านค้าชุมชนข้ามพรมแดนกับชุมชนในเมียนมาร์
- การส่งเสริมอุตสาหกรรมเกษตร เช่น การแปรรูปข้าว ผัก ผลไม้ ข้าวโพด ปศุสัตว์ และอาหารแปรรูปจากพืช
- การส่งเสริมธุรกิจเพื่อสังคม อาทิ คลินิกแรงงานข้ามชาติ ธนาคารสำหรับผู้ประกอบการกระบบ การสร้างที่พำนักสำหรับแรงงาน

ศักยภาพในการพัฒนาเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษนครพนมอย่างสร้างสรรค์

- เกษตรอินทรีย์ เช่น ข้าว ผลไม้ ไข่ ไก่ ไคเนื้อและสัตว์น้ำ
- ธุรกิจและผลิตภัณฑ์สมุนไพรจากป่าและการเพาะปลูก
- การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมตามชุมชนชายแดนริมแม่น้ำโขงและสปป.ลาว
- การส่งเสริมวิสาหกิจร้านค้าชุมชนข้ามพรมแดนกับชุมชนใน สปป.ลาว
- การส่งเสริมอุตสาหกรรมการแปรรูปข้าว ผัก ผลไม้ แปศสัตว์และสัตว์น้ำ
- การส่งเสริมธุรกิจเพื่อสังคม อาทิ คลินิกแรงงานข้ามชาติ ธนาคารสำหรับผู้ประกอบการกระบบ

ศักยภาพในการพัฒนาเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษสระแก้วอย่างสร้างสรรค์

- เกษตรอินทรีย์ เช่น ข้าว อ้อย และผลไม้
- ธุรกิจและผลิตภัณฑ์สมุนไพรจากป่าและการเพาะปลูก
- การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมตามชุมชนชายแดนและริมภูเขา
- การส่งเสริมวิสาหกิจร้านค้าชุมชนข้ามพรมแดนกับชุมชนในเมียนมาร์
- การส่งเสริมอุตสาหกรรมการผลิตผลิตภัณฑ์จากน้ำคอกอินทรีย์ และอาหารแปรรูป
- การส่งเสริมธุรกิจเพื่อสังคม อาทิ คลินิกแรงงานข้ามชาติ การสร้างที่พำนักสำหรับแรงงาน

ศักยภาพในการพัฒนาเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษมุกดาหารอย่างสร้างสรรค์

- เกษตรอินทรีย์ เช่น ข้าว กระบือ ไคเนื้อ และสัตว์น้ำ
- ธุรกิจและผลิตภัณฑ์สมุนไพรจากป่า และการเพาะปลูก
- การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมตามชุมชนริมแม่น้ำโขงและ สปป.ลาว
- การส่งเสริมวิสาหกิจร้านค้าชุมชนข้ามพรมแดนกับชุมชนใน สปป.ลาว
- การส่งเสริมอุตสาหกรรมเกษตร เช่น การแปรรูปข้าว แปศสัตว์และสัตว์น้ำ
- การส่งเสริมธุรกิจเพื่อสังคม อาทิ คลินิกแรงงานข้ามชาติ

ศักยภาพในการพัฒนาเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษสงขลาอย่างสร้างสรรค์

- เกษตรอินทรีย์ เช่น ผลไม้ ไข่ และอาหารทะเล
- ธุรกิจและผลิตภัณฑ์สมุนไพรจากป่า และการเพาะปลูก
- การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมตามชุมชนชายทะเล และเกาะต่างๆ
- การส่งเสริมวิสาหกิจร้านค้าชุมชนข้ามพรมแดนกับชุมชนในเมียนมาร์
- การส่งเสริมอุตสาหกรรมการแปรรูปอาหารแปรรูปอาหารทะเล และอาหารสุขภาพ
- การส่งเสริมธุรกิจเพื่อสังคม อาทิ คลินิกแรงงานข้ามชาติ ธนาคารสำหรับผู้ประกอบการกระบบ การสร้างที่พำนักสำหรับแรงงาน

